

УДК 330.675

С.О. КОПА, аспірант
*Київський національний університет
технологій та дизайну
Київ, Україна*

ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВ

Інтеграція принципів сталого розвитку в систему фінансового менеджменту вимагає розробки та впровадження відповідних фінансових інструментів, які б забезпечували баланс між економічною ефективністю, екологічною відповідальністю та соціальною справедливістю. Зазвичай тема сталого розвитку обговорюється на міждержавному чи галузевому рівні, але варто пам'ятати, що тенденції розвитку галузі промисловості чи держави формують менші складові – підприємства. Тому розуміння проблематики сталого розвитку суб'єктами господарювання та готовність впровадження змін, продиктованих обставинами та часом, впливають на комплексні тенденції сталого розвитку галузей промисловості чи держави в цілому.

Сталий розвиток – це розвиток, що передбачає задоволення потреб нинішнього населення, не посягаючи на здатність майбутнього покоління задовольнити свої власні потреби [1]. Ця концепція вперше була опублікована Організацією Об'єднаних Націй в 1987 році [2].

Звичайно в нинішніх умовах війни України проти рф досить складно говорити про пріоритетність сталого розвитку, але це була та залишається одна з основних цілей економічної політики України. Тому питання пошуку та формування ефективних фінансових інструментів та механізмів для досягнення національних Цілей сталого розвитку є актуальним та важливим [3], [4], [5].

У сучасних умовах ведення господарської діяльності підприємства стикаються з необхідністю інтеграції ESG-факторів (екологічні, соціальні та управлінські) у внутрішню фінансову політику підприємства. Згідно з проведеним дослідженням, управління сталим розвитком підприємства потребує формування комплексу фінансових інструментів, які можна класифікувати за такими групами:

1. Інструменти фінансового планування та бюджетування:
 - бюджети сталого розвитку з виділенням цільових коштів на екологічні та соціальні програми;
 - інтегрована система планування капітальних вкладень з урахуванням ESG-критеріїв;
 - фінансове моделювання з урахуванням довгострокових кліматичних ризиків.
2. Інструменти інвестиційного аналізу та фінансування:
 - модифіковані методи оцінки інвестиційних проєктів (NPV, IRR, DPP) з урахуванням ESG-факторів;
 - "зелені" облігації та кредити з прив'язкою до показників сталого розвитку;
 - фінансовий лізинг екологічно чистого обладнання та технологій;

- механізми часткової компенсації відсоткових ставок за "зеленими" кредитними програмами.

3. Інструменти управління фінансовими ризиками:

- методи ідентифікації та оцінки кліматичних і соціальних ризиків;
- формування резервних фондів для покриття екологічних ризиків;
- екологічне страхування та хеджування ризиків, пов'язаних із зміною клімату;
- стрес-тестування фінансової стійкості з урахуванням екологічних факторів.

4. Інструменти фінансового контролю та звітності:

- інтегрована звітність зі сталого розвитку відповідно до міжнародних стандартів (GRI, SASB);

- система ключових показників ефективності (KPIs) сталого розвитку;
- фінансовий аудит дотримання ESG-принципів.

Варто зазначити, що важливу роль у впровадженні та реалізації фінансових інструментів сталого розвитку будуть відігравати державні фінансові інститути та фонди. Наприклад Національний Банк України (НБУ) як регулятор фінансового ринку за рахунок важелів впливу на банківську систему може стимулювати державні та комерційні банки до розробки та впровадження інструментів довгострокового фінансування сталого розвитку підприємств (цільові «зелені» кредитні програми) та подальшого збільшення обсягів фінансування за такими програмами [6]. Підприємства виступлять споживачами вказаних фінансових інструментів.

В середині 2024 році в Україні почав роботу Фонд декарбонізації України (ФДУ), який займається фінансуванням проектів, що в переважній більшості пов'язані з впровадженням альтернативних джерел енергії, на пільгових умовах та на термін до 10 років, що значно перевищує строки банківських кредитних програм.

Аналіз практики впровадження фінансових інструментів сталого розвитку на підприємствах України показує, що найбільш поширеними є:

- програми енергоефективності з частковою компенсацією витрат,
- кредитні програми, що спрямовані на впровадження «зелених» технологій;
- екологічне страхування.

Водночас, лише 18% підприємств мають інтегровану систему фінансового планування з урахуванням ESG-критеріїв, і тільки 12% випускають нефінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів.

Проведене дослідження дозволило виявити основні бар'єри на шляху впровадження фінансових інструментів сталого розвитку на підприємствах:

- недостатня обізнаність керівництва щодо переваг впровадження принципів сталого розвитку;
- висока вартість впровадження екологічно чистих технологій та обмежений доступ до "зеленого" фінансування;
- відсутність єдиної методології оцінки ефективності інвестицій у сталий розвиток;
- недосконалість нормативно-правової бази щодо стимулювання підприємств до впровадження практик сталого розвитку.

Для подолання зазначених бар'єрів пропонується системний підхід до формування фінансових інструментів управління сталим розвитком підприємств, який включає:

- розробку комплексної фінансової стратегії сталого розвитку підприємства з чіткими цілями та показниками;
- Інтеграцію ESG-критеріїв у систему фінансового планування та бюджетування;
- диверсифікацію джерел фінансування сталого розвитку (власні кошти, "зелені" кредити, гранти, цільові програми);
- впровадження системи моніторингу та оцінки ефективності використання фінансових інструментів сталого розвитку

Враховуючи вищесказане, можемо зробити висновок, що формування ефективних фінансових інструментів управління сталим розвитком підприємств є складним і багатоаспектним процесом, який вимагає комплексного підходу та врахування галузевих особливостей. Запропонований системний підхід дозволяє інтегрувати принципи сталого розвитку в усі ланки фінансового управління підприємством та забезпечити баланс економічних, екологічних та соціальних цілей.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою галузевих методик оцінки ефективності фінансових інструментів сталого розвитку та формуванням механізмів державно-приватного партнерства у сфері фінансування екологічних та соціальних проєктів.

Література

1. "Learning and Skills for Sustainable Development: Developing sustainability literate Society", Higher Education Partnership for Sustainability, [2 Mar. 2011] [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.upc.edu/sostenible2015/documents/laformacio/learningandskills.pdf>.
2. "About the UN Commission on Sustainable Development (CSD)", UN Department for Economic and Social Affairs: Division for Sustainable Development [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/esa/dsd/csd/csd_aboutcsd.shtml
3. Дубко А.С. Впровадження та розвиток зелених фінансів в Україні: євроінтеграційний контекст та правове підґрунтя. Електронний ресурс. DOI: <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.6.1.15>
4. Касич А.О., Бондаренко С.М. Рециклінг як сфера реалізації державного-приватного партнерства та інструмент забезпечення цілей сталого розвитку. *Причорноморські економічні студії*. 2022. № 76. URL: http://bses.in.ua/journals/2022/76_2022/27.pdf
5. Бондаренко С. М. Нейроменеджмент організацій як інструмент підвищення якості життя людей у сучасному суспільстві. *Управління якістю в освіті та промисловості: досвід, проблеми та перспективи* : тези доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції, 28-30 травня 2015 року. Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2015. С. 124-125.
6. Прутська О. Сучасна політика НБУ щодо розвитку сталого фінансування. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. Електронний ресурс. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-14>.